

Voortgaande uitbreiding van Canadese Ganzen *Branta canadensis* over Drenthe

Jan Grotenhuis

In 1996 werden in Drenthe voor het eerst broedende Canadese Ganzen op andere plekken dan De Mussels bij Beilen gezien. Vermoedelijk was dit een gevolg van menselijke verstoring, waardoor dispersie optrad naar nabijgelegen broedplaatsen. Van de in totaal 16 paren zaten er 7 op De Mussels, 3 op het Terhorsterzand (1.8-2.2 km van De Mussels) en telkens 1 op zes andere plekken in Drenthe op 1.8-35 km van de Mussels. Bij 8 van de 16 paren werden kuikens (2-5 per paar) gezien, maar lang niet alle paren brachten hun jongen groot. Veel paren zaten op eilanden in vennen, buiten bereik van vossen. Niettemin was dit een riskante strategie, omdat de families door voedselgebrek gedwongen waren met hun kuikens naar betere plekken te lopen, met vermoedelijk forse sterfte en route.

In 1994 wijdde ik een kort artikel aan de Canadese Ganzen *Branta canadensis* op de zandwinplas De Mussels bij Beilen (Grotenhuis 1994). In 1996 lijkt deze exoot zich definitief op andere locaties in Drenthe te hebben gevestigd. Daarom een kort relaas.

Aantallen bij De Mussels

In 1989 was er één paar bij De Mussels. Dit nam in de periode 1990-95 toe naar resp. 3, 3, 8, 12, 12 en 11 paar. Alle paren werden rond de plas aangetroffen. De nestlocaties lagen zonder uitzondering op het eiland in de plas. Ondanks het achterwege blijven van begrazing in 1995, tót die tijd vermoedelijk de voornaamste mislukkingsoorzaak (Grotenhuis 1994), werden er dat jaar geen succesvolle legfels gemeld.

Het jaar 1996 leek niet anders te worden dan de voorafgaande jaren. Tijdens de strenge winter waren de ganzen afwezig, maar op 16 maart zaten er alweer 16 exemplaren op het ijs. Tot eind april werden er steeds tót 17 exemplaren waargenomen: maximaal zeven paren en enkele losse exemplaren. Begin mei waren de vogels gevlogen en pas op 21 juni werd een paar met jongen ontdekt. Dit paar heeft waarschijnlijk op het eiland gebroed. Moedwillige verstoring, zoals het schudden van eieren en verstoren van nesten, kan niet worden uitgesloten, net zo min als in eerdere jaren. Tezeldertijd doken ook elders Canadese Ganzen op.

Meldingen uit andere Drentse gebieden

Voor zover bekend broedden er in 1990-95 nergens anders in Drenthe Canadese Ganzen. Dat veranderde drastisch in 1996.

Op het Terhorsterzand bij Beilen, een heidegebied met vennen, bleken drie paren te zitten op resp. 1.8, 2 en 2.2 km afstand van De Mussels (Foto 1). De eerste paren werden hier vanaf eind februari aangetroffen (H. Spoelder). Van één paar is bekend dat de vijf jongen op 17 mei werden geboren. Het tweede paar, met twee jongen, was minder fortuinlijk; hier gingen beide jongen dood. Het derde paar had wel een nest, maar dat mislukte na de dood van een van de oudervogels.

Begin juni kwam er een melding van een paar met vijf jongen uit het gebied de Vossenbergh bij Wijster (op 6 km afstand van De Mussels). Ook hier gingen alle jongen dood, vermoedelijk door verdrinking (T. Bezuijen).

Bij Beilen (op 5 km afstand van De Mussels) vertoefde op 4 juni een paar met drie jongen van c. twee weken tegenover het station langs de spoorbaan. De exacte nestplaats van dit paar bleef onbekend.

Op 15 mei werd er voor het eerst een paar op een ven in het Holtherzand waargenomen (5 km afstand van De Mussels). Op 22 mei zat een oudervogel te broeden (Foto 2). De eieren kwamen op 18 of 19 juni uit; er werden twee jongen gemeld. Dit paar was ongeveer een week na het uitkomen van de eieren spoorloos verdwenen.

In Boswachterij Dwingeloo bevond zich een territorium op het Witte Veen (2.8 km afstand tot De Mussels); er werd hier geen nest gevonden (J. Kleine & H. Spoelder).

Elders in Drenthe werden in 1996 nog twee gevallen gemeld. Bij Meppel (op 30 km van De Mussels) zat op 1 mei een exemplaar te broeden op een nest langs een kanaal in de ruigte van het talud (R.G. Bijlsma). De uitkomst van dit nest bleef onbekend. Mogelijk was dit exemplaar afkomstig uit het stadspark van Meppel, waar steeds een exemplaar zat. Deze vogel was in de broedtijd 'zoek' (M. Klemann). Het tweede geval had betrekking op een succesvol broedgeval (drie jongen) in de polder Lappenvoort bij Eelde, op 35 km afstand van De Mussels (mededeling B. Dijkstra, waarnemer S. Bron).

Foto 1. Canadagans met drie pulli op voerplek, Terhorsterzand, zomer 1996 (H. Spoelder).

Discussie

Na jaren zonder verdere uitbreiding gaf 1996 een plotselinge kolonisatiegolf te zien. Het was daarbij opmerkelijk dat de ganzen voornamelijk opdoken bij vennen, net als in westelijk Noord-Brabant (Lensink 1996). In vier gevallen werd daarbij gebroed op een eilandje (2x Terhorsterzand, 1x Holtherzand, 1x Vossenbergh). Dat was waarschijnlijk ook bij De Mussels het geval. De eilandparen lijken goed beschermd te zijn tegen grondpredatoren, zoals de vos *Vulpes vulpes*. Het succesvol uitgekomen nest op het Holtherzand zat bijvoorbeeld op ruim 30 m afstand van een bewoonde vossenburcht, maar toch kwamen hier de eieren uit. De overige paren zaten in ruigte langs sloten (Beilen, Eelde) of een kanaal (Meppel). Ook in Engeland broedt ongeveer 90% van alle Grauwe Ganzen *Anser anser* en Canadese Ganzen op eilanden, waardoor de kans op predatie door vossen aanzienlijk werd teruggebracht (Wright & Giles 1988).

Het is onduidelijk wat de oorzaak is van de plotselinge spreiding van paren in Drenthe. Het is aannemelijk dat de paren in een straal van 10 km rond De Mussels afkomstig waren van deze locatie. De verdwijning van Canadese Ganzen van De Mussels viel althans deels samen met de verschijning van paren op de andere locaties. Overigens werden niet alle vennen in de nabijheid van De Mussels bezet door Canadese Ganzen; op het zandwingat de Brunstingerplas, de Brunstingerplassen zelf en het Scharreveld ontbrak de soort volledig.

In vergelijking met de voorafgaande jaren werden in 1996 eindelijk weer eens jongen grootgebracht, namelijk bij De Mussels en bij Beilen. Het broedsucces van de ganzen op vennen was echter minder rooskleurig. Van enkele vennen waren de vogels abrupt verdwenen (Terhorsterzand, Holtherzand). Op de parkeerplaats van het Terhorsterzand, op c. 1.5 km van de broedplek, werd een wandelend paar met vijf jongen gezien; tegen de avond van dezelfde dag zwom er een paar met vijf jongen op het Linthorst Homankanaal, nog eens één km verderop. Het lijkt aannemelijk dat het hier om dezelfde vogels ging. De verdwijning van Canadese Ganzen van de vennen kan te maken hebben gehad met de droogte in 1996. Veel vennen droogden geheel uit, en ook de omringende vegetatie was weinig florissant. Vermoedelijk heeft vergraste heide met pijpestrootje weinig te bieden aan ganzenkuikens. Verplaatsing naar betere voedselgebieden lijkt dan de beste optie, al zullen de jongen tijdens de lange wandeltochten wel extra kwetsbaar zijn.

Hoe het zij, in 1996 werden op minimaal acht verschillende locaties in Drenthe territoriale/nestende Canadese Ganzen aangetroffen, waarvan ten minste zeven paren jongen kregen (die echter niet alle succesvol opgroeiden). Voeg hierbij de 30-40 Canadese Ganzen die jaarrond op het Paterswolder meer vertoeven (H. van Schuppen), en dezelfde of een andere groep van 38 exemplaren die op 18 oktober in de Peizermaden werd gezien (P. Venema), dan lijken broedgevallen in Noord-Drenthe niet ver weg meer. Is dit het begin van een vloedgolf van Canadese Ganzen in Drenthe? Gezien de vele geschikte locaties (alleen al bijna 900 vennen in Drenthe) ziet de toekomst er voor deze soort rooskleurig uit. Verdere uitbreiding valt op korte termijn te verwachten, met name in Midden- en Noord-Drenthe.

In het licht van deze ontwikkelingen houd ik me aanbevolen voor meldingen van territoria en broedgevallen, ook van gemiste uit voorafgaande jaren.

Dank

Zonder de meldingen van vele vogelaars zou dit overzicht niet van de grond zijn gekomen. Dank aan: T. Bezuijen, R.G. Bijlsma, B. Dijkstra, J. Kleine, M. Klemann, H. van Schuppen, H. Spoelder en P. Venema.

Summary: Ongoing colonisation of the province of Drenthe by Canada Geese *Branta canadensis*

During 1989-95, only a single breeding site of Canada Geese was known in the province of Drenthe during 1989-95, with resp. 1, 3, 3, 8, 12, 12 and 11 breeding pairs. This situation drastically changed in 1996, with only 7 pairs (and some unpaired individuals) at the main site De Mussels, single breeding pairs at six other sites and 3 breeding pairs at an eighth site. The main breeding site (De Mussels) is situated on an island in a sandpit, six other pairs bred on islands in fens and single pairs bred along a ditch and along a canal. Apparently, the increase in number of breeding sites had been partly caused by dispersion from the main breeding site, probably following deliberate disturbance by humans. Most 'new' pairs bred within 10 km of the main breeding site, i.e. 1.8, 1.8, 2, 2.2, 2.8, 5, 6, 30 and 35 km. At least 8 out these 16 pairs produced goslings (but not necessarily till fledging), with known brood sizes of 2, 2, 3, 3, 5 and 5 goslings (up to 3 weeks old). Breeding in fens, although safe from predators, may not be the best strategy of raising young because local food shortage necessitated long walks towards better feeding areas, resulting in increased exposure towards predators.

Literatuur

- Grotenhuis J. 1994. Canadese Ganzen *Branta canadensis* vestigen zich bij Beilen. Drentse Vogels 7: 1-3.
Lensink R. 1996. De opkomst van exoten in de Nederlandse avifauna: verleden, heden en toekomst. Limosa 69: 103-130.
Wright R. & Giles N. 1988. Breeding success of Canada and Greylag Geese *Branta canadensis* and *Anser anser* on gravel pits. Bird Study 35: 31-36.

Adres: Kruumten 1, 9431 LC Westerbork (0593-331346).

Foto 2. Canadese Gans broedend op eiland, Holtherzand, 22 mei 1996 (Jan Grotenhuis).